

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен
„Доктор“

Тема на дисертационния труд: „Работоспособност и психични състояния
при хора, занимаващи се с физическо възпитание и спорт за аутисти в
Република Турция“

Автор на дисертационния труд: Мустафа Ялваръджъ

Научен ръководител: проф. Михаил Живков Георгиев, доктор

Рецензент: проф. Димитър Танев Кайков, дн

Мустафа Ялваръджъ е роден в гр. Муш, Република Турция. Завършва висшето си образование по физическо възпитание в университета „Сакария“. Специализира физическо възпитание и спорт за хора с увреждания. Дълги години той е бил състезател по бадминтон към Турския национален отбор по бадминтон и се е класирал на призови места на национални и международни състезания. От 2008 г. е назначен за треньор по бадминтон за подготовка на състезатели в общините на гр. Истанбул. Като треньор е постигнал високи успехи на национално и международно ниво.

Мустафа Ялваръджъ е председател на Дружеството за социален и спортен активен живот в Република Турция. Като спортен педагог работи с хора от аутистичния спектър, провежда консултации на семейства с деца, страдащи от аутизъм, участва в курсове за обучение на специалисти за работа с лица от аутистичния спектър.

Професионалното образование и придобитият практически опит при работата с хора от аутистичния спектър е дала възможност на Мустафа Ялваръджъ да потърси решаване на определени значими проблеми посредством научно изследване под формата на дисертационен труд на тема „Работоспособност и психични състояния при хора, занимаващи се с физическо възпитание и спорт за аутисти в Република Турция“. Трудът е съставен от 146 страници, съдържа 39 таблици, 7 фигури, библиографска справка от 194 източника, от които 5 на кирилица и 189 на латиница. Дисертационният труд е структуриран в четири глави, изводи, препоръки и библиография.

Положителна оценка заслужава първата глава на дисертацията „Теоретична основа на емпиричното изследване“. На базата на задълбочен анализ на богат литературен материал са разработени теоретичните основи на дисертацията. Направена е характеристика на лица от аутистичния спектър,

основните критерии за диагностика, особеностите на менталното и физическото развитие, мотивацията и др. Разгледани са поведенческите проблеми на аутивистичните индивиди и подготовката на спортните педагози за работа с тях. Разкрити са удовлетвореността от работата, професионалното изчерпване (бърнаут), емоционалните състояния, емоционалната интелигентност, работоспособността и умората. В края на теоретичната част на дисертацията са представени систематизирани емпирични знания, свързани с теоретичната рамка на научното изследване. При обобщаването на теоретичния анализ в първа глава на дисертацията определено може да се твърди, че Мустафа Ялваръджъ умее да синтезира научно знание по изследвания проблем.

Положителна оценка заслужава и втората глава на дисертационния труд „Методология на изследването“, където са определени хипотезата, целта и задачите на изследването. Представен е модел на проект на изследването. Посочени са значението, обхватът, ограниченията и ролята на изследването. Обектът на изследването включва 500 човека, разпределени в три групи – учители по физическо възпитание, работещи с деца с аутизъм, учители в общообразователни училища и студенти бъдещи учители. За решаването на задачите, постигането на целта и потвърждаването на хипотезата е приложена комплексна методика, която включва теоретичен анализ, тестове за изследване на удовлетвореността от работата, на професионалното изчерпване, на настроението и на емоционалната интелигентност. Резултатите от изследването са обработени чрез надеждни статистически методи. Изследването е проведено при много добра организация. Докторантът е изработил правилна стратегия за провеждане на научното изследване, провел е много добра статистическа обработка на резултатите от изследването и е систематизирал и моделирал данните от статистическата обработка.

Положителна оценка заслужава и третата глава на дисертацията „Резултати и анализ“. Представени са честотата и процентното разпределение на 17 променливи на участниците в изследването – учители по физическо възпитание. Анализирани са корелациите между осем променливи, свързани с възрастта, натовареността, седмичната и дневната натовареност, оценката на положителните и отрицателните емоции, общата удовлетвореност, общото изчерпване и коефициентът на емоционалната интелигентност. Върху основата на достоверните корелации подробно са анализирани отделните структурни модели на изследваното явление. На базата на сравнителния анализ са разкрити значими разлики между средните стойности на измерените показатели. Установява се, че тютюнопушенето негативно влияе върху емоционалното изчерпване, възприемането на личния успех, а положително се отразява върху оптимизма и общата емоционална интелигентност. Не е

убедително обяснението на докторанта за положителното влияние на тютюнопушенето върху оптимизма и общата емоционална интелигентност. Установява се, че недооценяваните спортни педагози са по-оптимистични от оценяваните. Разкрити са удовлетвореността от доходите, удовлетвореността от работата, оптимизмът и емоционалната интелигентност. Посредством метода ANOVA анализ е разкрито влиянието на групирани променливи върху удовлетвореността, емоционалната интелигентност и изчерпването, както и на влиянието на техните субскали: отрицателно въздействие, вътрешно удовлетворение, деперсонализация, оптимизъм, обща емоционална интелигентност, общо удовлетворение, емоционално изтощение, лични постижения и емоционална оценка при изследваните три групи. Групата на учителите, работещи с деца, страдащи от аутизъм, са по-оптимистични, имат по-висок общ коефициент на емоционална интелигентност, по-голяма удовлетвореност, но са и с най-ниска оценка по емоционално състояние, възприемането на личния успех и с най-висока оценка по емоционално изчерпване в сравнение с другите две групи. Посочени са и връзките на месечните доходи с възприемане на личния успех, оптимизма, емоционалното изчерпване и емоционалната интелигентност. Приложен е конфирматорен (потвърждаващ) факторен анализ на положителната и отрицателната емоционална скала (скала на PANAS), скалата за удовлетвореност от работата по Минесота, скалата за професионално изчерпване на Маслач и скалата на емоционална интелигентност по Schutte (Шуте). Изчислени са факторните им коефициенти и индексите на тяхната съвместимост. Потвърждаващият факторен анализ на тези променливи е много добре представен във вид на математически модели. Определени са параметрите на структурните уравнения и е изработен съответен ревизиран модел SEM, който много добре е представен. Посочени са директните, индиректните и общите влияния на другите контролни и външни променливи върху вътрешната променлива (общата удовлетвореност).

При оценяване на аналитичната част на дисертацията убедено може да се твърди, че Мустафа Ялваръджъ е много добре запознат с математическите методи за моделиране на резултати от научно изследване, задълбочено анализира разкритите закономерности, доказва поставената хипотеза.

На базата на анализирани резултати от изследването са изведени изводи и препоръки, които са твърде скромни.

Рецензираният дисертационен труд има определени научни приноси. Разработена е проект-схема на научното изследване. Творчески са приложени надеждни математико-статистически методи при обработката на резултатите от изследването. Определени са характерните особености на отражението на работата на спортните педагози от Република Турция, работещи с лица от

аутистичния спектър, върху работоспособността и психичното им състояние. Разкрити са достоверни взаимовръзки и зависимости между изследваните показатели. Изработени са математически модели на потвърждаващ факторен анализ на изследваните променливи. На базата на изведените закономерности са създадени условия за изработването на конкретни средства и методи за по-ефективно въздействие върху негативните фактори в процеса на работата на спортните педагози с деца, страдащи от аутизъм.

В дисертационния труд са допуснати и отделни слабости. В теоретичната част на дисертацията в недостатъчна степен са анализирани основните явления на изследването – работоспособността и психичното състояние. Голямата част (83%) от корелациите, представени на матрицата на корелациите (табл. 4) са слаби, които не дават основание да се твърди за съществени зависимости между променливите, въпреки достоверността им. Например корелацията между възрастта и общото изчерпване е $R=-0,169$, при която детерминираността на двете променливи е 2,86%, а неопределеността 97,14%. Допуснати са и отделни технически грешки.

По темата на дисертацията са публикувани три материала, на два от които докторантът е самостоятелен автор. Авторефератът отразява основната част на дисертацията и отговаря на изискванията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Дисертационният труд „Работоспособност и психични състояния при хора, занимаващи се с физическо възпитание и спорт за аутисти в Република Турция“ е труд с определени научни приноси. Мустафа Ялваръджъ умее да обобщава научно знание, да организира и провежда експериментални изследвания, да анализира моделирана информация. Предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Мустафа Ялваръджъ образователната и научна степен „Доктор“ в професионалното направление 7.6. Спорт.

28.05.2018 г.
гр. София

Рецензент:.....
/проф. Д. Кайков, дн/